

<https://doi.org/10.34142/23129387.2025.73.24>

УДК 159.9.072

ORCID 0000-0001-8529-7269

ORCID 0000-0002-9284-3421

ПСИХОКОРЕКЦІЯ МІСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ЯК ЧИННИК ВІДНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Ольга О. Зайцева^{1ABCD}, Андрій Л. Семенов^{2A},

1- доктор філософії, доцент, доцент кафедри педагогіки,
психології, початкової освіти та освітнього
менеджменту Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної
ради

E-mail: zaytseva1005@gmail.com

2 – аспірант кафедри психології, Харківський національний
педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна,

E-mail: a.l.semenov2023@gmail.com

Актуальність роботи зумовлена зростанням масштабів внутрішнього переміщення населення, що спричиняє значний психологічний стрес та зниження рівня соціальної адаптації. Мета дослідження полягає у впровадженні психокорекційної програми, спрямованої на підвищення рівня психологічного благополуччя через розвиток міської ідентичності, а також у вивченні її впливу на процес адаптації переселенців до нових умов життя.

Методи дослідження. Було застосовано теоретичні та емпіричні методи дослідження, включаючи аналіз, опитування, тестування та статистичну обробку даних. У процесі дослідження використовувалися психодіагностичні методики: «Шкала ідентифікації з містом» М. Лаллі та «Шкала психологічного благополуччя» К. Рифф.

Результати. Перший етап передбачав діагностичну оцінку компонентів міської ідентичності та рівня психологічного благополуччя, що виявило їх низький рівень та потребу в корекції.

Другий етап встановив статистично значущу кореляцію між цими змінними, підтвердивши їхню взаємозалежність. Третій етап включав розробку та впровадження психокорекційної програми з тренінгами та психотерапією, яка сприяла значному поліпшенню показників досліджуваних.

Впровадження програми дало змогу зафіксувати значне підвищення показників психологічного благополуччя у досліджуваних, що підтверджено статистичними даними. Результати дослідження демонструють, що розвиток і підтримка міської ідентичності є важливим чинником підвищення психічного здоров'я вимушених переселенців.

Висновки. За результатами дослідження встановлено, що рівень міської ідентичності у вимушених переселенців перебуває на низькому рівні, що негативно впливає на їхній психологічний стан і рівень адаптації до нових умов життя. Виявлено, що низька сформованість компонентів міської ідентичності сприяє зниженню рівня психологічного благополуччя, що підтверджується статистичним аналізом їхнього взаємозв'язку.

Впровадження психокорекційної програми, спрямованої на розвиток і зміцнення міської ідентичності, привело до значних позитивних змін у показниках психологічного благополуччя досліджуваних, що підтверджено статистичною значущістю результатів до та після її проведення. Це відображає важливість міської ідентичності як чинника, що сприяє психічному здоров'ю та стабільності особистості у вимушених переселенців.

***Ключові слова:** міська ідентичність, психологічне благополуччя, вимушені переселенці, наукове дослідження, психодіагностика, математична статистика, психокорекція.*

Psychocorrection of urban identity of forced migrants as a factor in the restoration of psychological well-being

Olha Zaitseva^{1ABCD} Andrii Semenov^{2A},

*Doctor of Philosophy, Associate Professor, Associate
Professor at the*

*Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education
and Educational Management of the Municipal Institution "Kharkiv*

Humanitarian and Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council

E-mail: zaytseva1005@gmail.com

2 - Postgraduate Student of the Department of Psychology, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine, E-mail: a.l.semenov2023@gmail.com

Authors' Contribution: A - Research Design; B - Data Collection; C - Statistical Analysis; D - Manuscript Preparation; E - Fundraising.

The relevance of this work is driven by the increasing scale of internal displacement, which causes significant psychological stress and a decline in social adaptation levels. The aim of the study is to implement a psychocorrectional program aimed at improving psychological well-being through the development of urban identity, as well as to examine its impact on the process of adaptation of displaced persons to new living conditions.

The research employed both theoretical and empirical methods, including analysis, surveys, testing, and statistical data processing. Psychodiagnostic tools used in the study were the "City Identification Scale" by M. Lalli and the "Psychological Well-being Scale" by C. Ryff.

The first stage involved diagnostic assessment of components of urban identity and levels of psychological well-being, revealing their low levels and the need for correction. The second stage established a statistically significant correlation between these variables, confirming their interdependence. The third stage involved the development and implementation of a psychocorrectional program with training sessions and psychotherapy, which contributed to a significant improvement in the indicators of the study participants.

Implementation of the program allowed for the recording of a substantial increase in psychological well-being indicators, confirmed by statistical data. The results demonstrate that the development and support of urban identity are important factors in enhancing the mental health of forced migrants.

Conclusions. The results of the study showed that the level of urban identity among internally displaced persons is low, which negatively affects their psychological state and level of adaptation to new living conditions. It was found that the low formation of the components of urban identity

contributes to a decrease in the level of psychological well-being, which is confirmed by a statistical analysis of their relationship.

The implementation of a psychocorrectional program aimed at developing and strengthening urban identity led to significant positive changes in the indicators of psychological well-being of the subjects, which is confirmed by the statistical significance of the results before and after its implementation. This reflects the importance of urban identity as a factor contributing to mental health and personality stability in internally displaced persons.

Keywords: *urban identity, psychological well-being, forced migrants, scientific research, psychodiagnostics, mathematical statistics, psychocorrection.*

Вступ. Актуальність теми зумовлена зростаючими масштабами внутрішньо переміщення населення в Україні та світі в цілому. Втрата домівки та соціального оточення спричиняє глибокі психологічні травми та порушення особистісної ідентичності. Міська ідентичність — ключовий чинник формування психологічної стабільності та відчуття належності. Вимушені переселенці часто стикаються із труднощами адаптації до нових умов життя у мегаполісах. Це знижує рівень їх психологічного благополуччя та викликає додатковий стрес. Психологічна підтримка, зокрема психокорекція, здатна допомогти відновити внутрішню гармонію та позитивне сприйняття себе у новому середовищі. Важливо враховувати особливості соціокультурної адаптації та створювати спеціальні програми допомоги. Чинники міської ідентичності у переселенців впливають на їхню мотивацію до інтеграції та активної громадської участі.

Наукові дослідження підтверджують ефективність психокорекційних методик у зменшенні тривожності та депресії у таких категоріях. Враховуючи сучасний контекст, необхідність системної роботи з психологічною реінтеграцією переселенців є нагальною. Це сприятиме не лише їх психологічному благополуччю, але й соціальній стабільності регіонів. Психокорекційні заходи допомагають формувати позитивне

ставлення до нового міського середовища. Впровадження таких програм потребує підтримки держави, громадських організацій та фахівців-психологів. Врахування індивідуальних потреб переселенців підвищить ефективність роботи з ними. Важливо створити умови для розвитку почуття приналежності до міського середовища. Це має значний вплив на зниження конфліктних ситуацій та міжособистісних напружень. В перехідний період психологічна допомога сприяє стабілізації емоційного стану та формуванню нових цінностей. Враховуючи актуальність, потрібно активізувати дослідження у галузі психотрансформації переселенців. Це дозволить розробити більш персоналізовані та ефективні методики психокорекції. В підсумку, ця тема є ключовою для забезпечення цілісного соціально-психологічного відновлення постраждалих категорій населення.

Вивчення міської ідентичності є надзвичайно важливим для розуміння процесів адаптації та інтеграції у новому соціокультурному просторі (Зайцева, 2024; Кудрявцев, Фоменко, 2019). Це забезпечує обґрунтоване формування ефективних психокорекційних та реінтеграційних програм, спрямованих на відновлення психічного здоров'я. Значна кількість науковців у галузі психології, соціології та педагогіки досліджували механізми формування та трансформації міської ідентичності у переселенців. Їхні роботи сприяли розкриттю особливостей суб'єкт-об'єктних відносин у контексті переміщення та адаптації до міського середовища (Бондаренко, Жданюк, 2023; Коржов, 2010; Панченко, 2010).

Багато вчених із різних галузей досліджували проблему міської ідентичності, вивчаючи її роль у формуванні особистісного і суспільного самовизначення. Наукові роботи, присвячені цій темі, охоплюють психологічні, соціологічні, культурологічні та урбаністичні підходи, що дозволяє глибше зрозуміти процеси формування і розвитку міської ідентичності у сучасних умовах (Котенко, 2016; Хорошилов, 2009).

Таким чином, науковий інтерес до цієї проблематики дозволяє враховувати різноманітні чинники, що впливають на психологічне благополуччя постраждалих груп населення.

Метою даного дослідження є впровадження психокорекційної програми з метою формування позитивної міської ідентичності у вимушених переселенців, а також вивчення впливу міської ідентичності на їх психологічне благополуччя та рівень адаптації до нових умов життя.

Методи дослідження.

Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети застосовано комплекс методів наукового дослідження:

а) теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, порівняння, систематизація;

б) емпіричні – анкетування, опитування, тестування;

в) математико-статистична обробка даних з наступною якісною інтерпретацією та змістовним узагальненням. Статистичний аналіз здійснювався за допомогою пакету статистичних програм Statistica 6.0.

У відповідності до мети дослідження було обрано дві психодіагностичні методики: «Шкала ідентифікації з містом» М. Лаллі та «Шкала психологічного благополуччя» К. Рифф (адаптована Т. Шевеленковою, П. Фесенком).

Результати дослідження.

Першим етапом дослідження було проведення діагностичної оцінки особливостей міської ідентичності та рівня психологічного благополуччя у досліджуваних особистостей. Це дозволяло отримати об'єктивну характеристику їхньої актуальної психологічної ситуації, а також визначити рівень прояву дезадаптаційних симптомів і ступінь формування міської ідентичності. Перевірка рівня цих показників була необхідною для визначення початкових критеріїв стану досліджуваних та для встановлення базових даних, що слугуватимуть орієнтиром для оцінки ефективності психокорекційних заходів та процесу їхньої адаптації у міському середовищі. Така діагностика забезпечує основу для розробки індивідуалізованих програм

психологічної підтримки і визначає потенційні напрямки корекційної роботи.

Середні значення показників міської ідентичності вимушених переселенців представлено у таблиці 1 та на рисунку 1.

Таблиця 1

Середні значення міської ідентичності вимушених переселенців за «Шкалою ідентифікації з містом»

Показники міської ідентичності					
Зовнішня цінність міста	Загальна прив'язаність	Зв'язок з минулим	Сприйняття близькості	Цілепокладання (орієнтація на майбутнє)	Загальна ідентифікація з містом
10	13	15	14	12	64

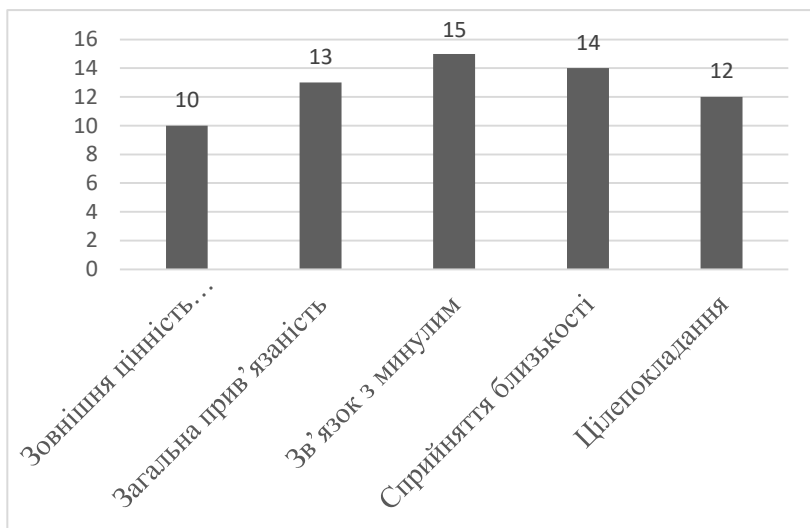

Рис. 1. Міська ідентичність вимушених переселенців за «Шкалою ідентифікації з містом»

Результати відображені у таблиці 1 та на рисунку 1 показують, що рівень усіх компонентів міської ідентичності у досліджуваних характеризується низькою структурованістю та недостатньою рівною активністю, що визначає їхню слабку інтеграцію у міське соціокультурне середовище. Це свідчить про низький рівень сформованості та внутрішнього розвитку компонентів міської ідентичності у досліджуваних, що може відображати їхню емоційну або психологічну відстороненість від міського середовища. Така ситуація може вказувати на недостатню ступінь інтеграції особистості в міській соціокультурній системі, а також слабку мотивованість до формування позитивного образу свого міста. Це може ускладнювати процес адаптації та погіршувати рівень психологічного благополуччя, оскільки відсутність сильних компонентів ідентичності зменшує почуття приналежності і стабільності у міському середовищі. Відповідно, зниження рівня показників потребує проведення корекційних та формувальних заходів, спрямованих на посилення усіх аспектів міської ідентичності у досліджуваних.

Середні значення показників психологічного благополуччя у вимушених переселенців представлено у таблиці 2 та на рисунку 2.

Таблиця 2

**Середні значення психологічного благополуччя
вимушених переселенців за методикою «Шкала
психологічного благополуччя»**

Показники психологічного благополуччя								
Позитивні відносини з іншими	Автономія	Управління оточенням	Особистісне зростання	Життєва мета	Самосприйняття	Баланс афекту	Свідомість життя	Людина як відкрита система
6	3	5	5	4	7	8	6	5

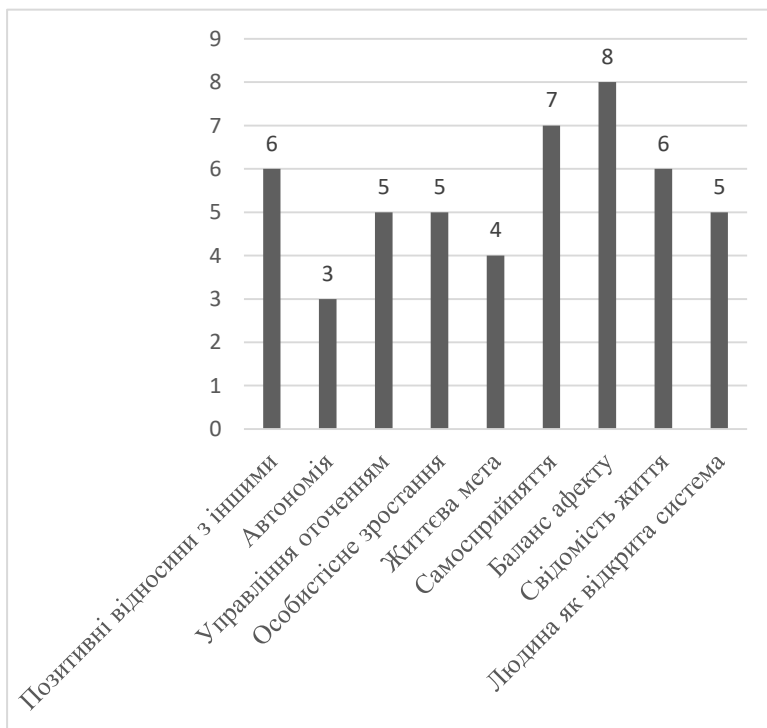

Рис. 2. Психологічне благополуччя вимушених переселенців

Практично всі показники рівня психологічного благополуччя у вимушених переселенців характеризуються недостатнім рівнем, що вказує на їхню актуальну емоційну та психічну дезадаптацію. Це свідчить про недостатній рівень психологічного добробуту, що може проявлятися у зниженні емоційної стабільності, підвищеному рівні тривожності, депресивних станах або інших симптомах психічної дезадаптації. Така ситуація вказує на необхідність застосування психокорекційних заходів для покращення їхнього психологічного стану і підтримки адаптації у новому соціальному середовищі. Це також свідчить про важливість

системної роботи з психологічною допомогою цієї категорії населення, адже низький рівень психологічного благополуччя негативно впливає на їхню здатність до соціальної інтеграції та особистісного розвитку.

Другим етапом дослідження було здійснення визначення та аналізу взаємозв'язку між рівнем міської ідентичності та показниками психологічного благополуччя у вимушених переселенців. Ця процедура дозволила виявити ступінь кореляційної залежності між цими змінними і підтвердити їхню взаємно обумовлену взаємодію.

Результати кореляційного аналізу міської ідентичності та психологічного благополуччя наведено у таблиці 3.

Таблиця 3

Кореляційний зв'язок показників міської ідентичності та психологічного благополуччя у вимушених переселенців

Показники психологічного благополуччя	Показники міської ідентичності				
	Зовнішня цінність міста	Загальна прив'язаність	Зв'язок з минулим	Сприйняття близькості	Цілепокладання (орієнтація на майбутнє)
Позитивні відносини з іншими	0,280*	0,276*	0,410**	0,388**	0,290*
Автономія	0,370**	***	***	0,290*	0,389**
Управління оточенням	***	0,235*	0,290*	0,279*	0,220*
Особистісне зростання	0,338**	0,400**	0,226*	0,234*	0,374**
Життєва мета	0,290*	0,250*	0,235*	0,285*	0,402**
Самосприйняття	0,246*	***	0,232*	0,223*	***

Примітки: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$; *** – $p > 0,05$

Проведене дослідження було спрямоване на обґрунтування теоретичної бази щодо технічної можливості підвищення рівня психологічного благополуччя шляхом оптимізації компонентів міської ідентичності через

психокорекційні програми. Виявлення статистично значущого зв'язку, що видно з таблиці 3, сприяло формулюванню емпіричної основи для подальшої апробації та впровадження психокорекційних технологій як засобів підвищення психологічного стану переселенців.

Третім етапом дослідження було обґрунтування та впровадження психокорекційної програми спрямованої на підвищення показників психологічного благополуччя вимушених переселенців шляхом оптимізації міської ідентичності.

Програма включає комплекс психологічних технік і методик, таких як когнітивно-поведінкові тренінги, емоційно-репродуктивні вправи, групова психотерапія та індивідуальні консультації, що сприяють усвідомленню особистісних цінностей і позитивному сприйняттю міського середовища. Особливий акцент зроблено на розвитку зв'язків із минулим, формуванні позитивного образу місця проживання, а також на розвитку внутрішніх ресурсів особистості для подолання психоемоційних труднощів. Робота проводилася у форматі кількатижневих сесій, що забезпечували системність та послідовність корекційних впливів. Впровадження програми супроводжувалося моніторингом та оцінкою динаміки показників психологічного благополуччя та міської ідентичності для визначення її ефективності та оптимізації методик.

Результати психокорекційної програми спрямованої на підвищення показників психологічного благополуччя вимушених переселенців шляхом оптимізації міської ідентичності наведено у таблиці 4 та рисунку 3.

Таблиця 4

**Оцінки показників психологічного благополуччя у
вимушених переселенців до та після участі у
психокорекційній програмі**

Показники психологічного благополуччя	До	Після	t	p
Позитивні відносини з іншими	2,4	2,5	0,00**	0,891
Автономія	1,9	2,8	3,66*	0,001
Управління оточенням	2,8	2,6	0,00*	0,784
Особистісне зростання	2	3,4	2,99*	0,001
Життєва мета	1,9	2,9	3,12**	0,001
Самосприйняття	1,8	3,2	3,54**	0,001

Примітки: * – статистично значущі розбіжності; ** – відсутність статистично значущих розбіжностей

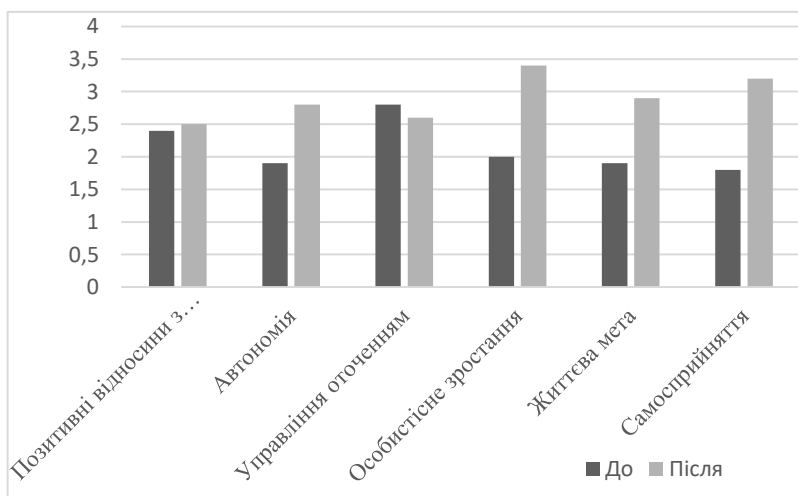

Рис 3. Показники психологічного благополуччя до та після психокорекційної програми

Результати, наведені в таблиці 4 та на рисунку 3, свідчать про наявність позитивних статистично значущих змін практично за всіма показниками психологічного благополуччя у досліджуваних, що підтверджує ефективність проведеної психокорекційної програми. Це означає, що цілеспрямовані заходи з оптимізації міської ідентичності сприяли підвищенню рівня психологічного благополуччя у вимушених переселенців. Визнання міської ідентичності як чинника психологічного благополуччя підкреслює її важливість для формування стабільної емоційної та психологічної сфери особистості. Таким чином, ми можемо стверджувати, що розвиток та зміцнення міської ідентичності є ефективним засобом для відновлення психічного здоров'я та психологічної стабільності у такій категорії населення. Це підкреслює необхідність врахування компонентів міської ідентичності у програмах психологічної підтримки та реабілітації вимушених переселенців.

Висновки

За результатами дослідження встановлено, що рівень міської ідентичності у вимушених переселенців перебуває на низькому рівні, що негативно впливає на їхній психологічний стан і рівень адаптації до нових умов життя. Виявлено, що низька сформованість компонентів міської ідентичності сприяє зниженню рівня психологічного благополуччя, що підтверджується статистичним аналізом їхнього взаємозв'язку.

Впровадження психокорекційної програми, спрямованої на розвиток і зміцнення міської ідентичності, привело до значних позитивних змін у показниках психологічного благополуччя досліджуваних, що підтверджено статистичною значущістю результатів до та після її проведення. Це відображає важливість міської ідентичності як чинника, що сприяє психічному здоров'ю та стабільності особистості у вимушених переселенців.

Отже, підвищення рівня міської ідентичності є ефективним засобом для покращення психологічного стану та адаптації цієї категорії населення. Враховуючи отримані дані,

можна рекомендувати використання розроблених психокорекційних програм у практиці психологічної підтримки та реабілітації вимушених переселенців, а також формулювати подальші дослідження у цьому напрямку для удосконалення методик й розширення їхнього застосування.

Література

Бондаренко М., Жданюк Л. (2023). Прив'язаність до домівки як фактор соціально-психологічної адаптації українців в умовах військового стану. 86. 115-130.

Зайцева О. (2024) Гендерні особливості міської ідентичності в умовах війни (на прикладі міста Харків). Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія. Випуск 72. 88-97.

Коржов Г. (2010). Територіальні ідентичності: концептуальні інтерпретації в сучасній зарубіжній соціологічній думці. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 1. 107–124.

Котенко Я. (2016) Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад : навчальний модуль. Київ : ІКЦ «Легальний статус», 48 с.

Кудрявцев К. О., Фоменко К. І. (2018). Психологія образу міста: можливості застосування архітектурного психосемантичного диференціалу. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*, 59. Харків: ХНПУ, 49-63.

Панченко Т. (2010). Регіональна і локальна ідентичності як складники культури субсидіарної демократії. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія «Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін»*. 4. 72–77.

Хорошилов О. (2009) Регіональні спільноти як суб'єкти інтеграційних процесів. *Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки*. 459–466.

Отримано: 20 09 2025 року

Прорецензовано: 09 10 2025 року

Прийнято до друку: 22 10 2025 року

